

Aan de slag met digitale geletterdheid

Actiegids bibliotheken
primair en voortgezet onderwijs

de Bibliotheek
op school

Digitale geletterdheid

De jeugd groeit op in een mediarijke samenleving vol met nieuwe technologieën die elkaar razendsnel opvolgen. Een wereld zonder internet hebben ze nooit gekend. Maar dat betekent niet dat ze automatisch ook goed met al die media en technologieën om kunnen gaan. Net als lezen, schrijven en rekenen moeten ook digitale vaardigheden en wijsheid aangeleerd worden.

Een goede taalontwikkeling is een belangrijke voorwaarde om ook online mee te kunnen. Je moet de informatie die je zoekt immers wel kunnen vinden én begrijpen. Dat vraagt om leesvaardigheid en leesbegrip. Een aanpak waarbij leesbevordering en digitale geletterdheid hand in hand gaan is daarom heel waardevol en relevant, bijvoorbeeld vanuit de Bibliotheek op school.

Aan de slag met de actiegids

Digitale geletterdheid zal naar verwachting in 2024 worden opgenomen in de kerndoelen en eindtermen van het primair en voortgezet onderwijs. Om je hier alvast op voor te bereiden geeft Kennisnet in [dit artikel](#) een overzicht van wat scholen te wachten staat bij de toekomstige invoering van digitale geletterdheid in het curriculum.

De tips en tools bij zeven bouwstenen in deze praktische actiegids helpt je op weg om als bibliotheek aan de slag te gaan met digitale geletterdheid in het basis- en voortgezet onderwijs. Ben je op zoek naar kennis, inspiratie of passend lesmateriaal? Of heb je juist behoefte aan hulp bij visie- en beleidsvorming rondom dit thema? Je treft het allemaal* in deze actiegids.

*) Door POI's ontwikkelde producten worden in overleg met betreffende POI in andere provincies gedeeld. Informeer bij de contactpersoon van jouw POI.

Bouwstenen de Bibliotheek op school

- Netwerk & Beleid
- Expertise
- Leesomgeving & Collectie
- (Voor)lees- en mediaplan
- Activiteiten
- Monitor
- Digitale diensten
- Logistiek
- Exploitatie
- Marketing & Communicatie

Netwerk & Beleid

Op strategisch niveau samenwerken met belanghebbende partners in een netwerk, waarbij wordt gewerkt aan een gedeelde visie op het gebied van digitale geletterdheid, en doelen worden geborgd in beleid.

Het is een uitdaging om leerlingen digitaal geletterd te maken. Waar begin je? En wat heeft prioriteit? Een heldere visie op digitale geletterdheid helpt om hierin goede keuzes te maken en de doelen te borgen in het beleid. Waarbij op strategisch niveau wordt samengewerkt met de juiste partners.

De Bibliotheek *op school* -ontwikkeld door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek- is een structurele samenwerkingsaanpak tussen bibliotheek, school en gemeente. De aanpak bestaat uit zeven bouwstenen, die zowel voor Lezen als voor Digitale Geletterdheid ingezet kunnen worden. Het factsheet [Samenhang tussen Lezen en Mediawijsheid](#) binnen de Bibliotheek *op school* laat zien welke tools er voor beide thema's zijn ontwikkeld en bij welke bouwsteen ze horen. Het factsheet is geen overzicht van alle tools, maar legt nadrukkelijk de focus op Lezen en Digitale Geletterdheid om de samenhang van die uitvoeringspraktijk inzichtelijk te maken. Binnen het brede thema van digitale geletterdheid legt de Bibliotheek *op school* de focus op informatievaardigheden en mediawijsheid.

Maak gebruik van onderstaande hulpdocumenten/hulpmiddelen om tot een visie te komen en prioriteiten te stellen:

- Maak gebruik van [het stappenplan informatievaardigheden](#) om te kijken wat moet je doen en wat heb je nodig, als je in het kader van de Bibliotheek *op school* met scholen wilt gaan samenwerken rondom informatievaardigheden.
- De [visie](#) van de Koninklijke Bibliotheek op digitale geletterdheid en jeugd.
- Het [Handboek Digitale geletterdheid](#) is bedoeld voor iedereen die digitale geletterdheid een structurele plaats in het onderwijs wil geven. Geef het vooral ook als tip aan schoolbesturen en schoolleiders.
- Bekijk het inspiratiedocument [Samenwerken aan digitale geletterdheid](#). Hierin lees je een aanpak om digitale geletterdheid structureel in het onderwijs te integreren. Welke rol kan de bibliotheek spelen bij het integreren van digitale geletterdheid in taalonderwijs? Dat lees je in de [Totaalaanpak: Taal en digitale geletterdheid](#).
- Sluit je als organisatie aan bij [Netwerk Mediawijsheid](#) en word netwerkpartner.

(Voor)lees- en mediaplan

Op tactisch niveau samenwerken volgens een doelgerichte planmatige aanpak van digitale geletterdheid.

Een mediaplan is een concrete uitwerking van het beleidsplan van de school. Het bevat per schooljaar alle activiteiten en werkvormen die de school benut om de ontwikkeling van digitale geletterdheid bij leerlingen en leerkrachten te stimuleren. Leg in dit plan vast hoeveel tijd je daarvoor inruimt, wie wat doet en hoeveel budget er (nodig) is.

- Kijk hier voor [een mediaplan](#) voor het basisonderwijs.
- Kijk hier voor [een mediaplan](#) voor het voortgezet onderwijs.

Organiseren van deskundigheidsbevordering (m.b.v. opleidingen, handleidingen en instructies, congressen, onderzoeksrapporten) voor bibliotheekpersoneel en partners uit het netwerk. De expertise is gericht op en digitale geletterdheid* in de kinderopvang, op school en thuis.

Leerlingen digitaal geletterd maken stelt natuurlijk ook nieuwe eisen aan bibliotheekprofessionals zelf. Het is belangrijk om hen uit te rusten met voldoende kennis en vaardigheden rondom dit thema. Denk hierbij aan een goed HR-beleid en de uitvoering hiervan d.m.v. trainingen, workshops en e-learnings.

Informatie en inspiratie

Aandacht voor en kennis van digitale geletterdheid wordt steeds belangrijker in de bibliotheek. Kijk eens naar de volgende publicaties en websites om die kennis up to date te houden in jouw organisatie.

- De brochure [Slimmer zoeken](#) heeft als doel om leerkrachten in de bovenbouw van het basisonderwijs te inspireren en te helpen om informatievaardigheden een eigen plek in het onderwijsaanbod te geven.
- Lees in [Beter leren door informatievaardigheden](#) op welke wijze de bibliotheek docenten en leerlingen (met name in het vmbo) kan ondersteunen bij informatievaardigheden.
- Hoe gebruiken kinderen digitale media voor leren en ontdekken? De digitale generatie heeft nog veel hulp nodig! Lees hierover meer in de [Leerlingenmonitor Digitale Geletterdheid](#) van Kennisnet en de [Monitor Digitale Geletterdheid 2019](#) van ECP. Bekijk de [Kennisbank](#) op [mediawijsheid.nl](#) voor recent onderzoek en meer informatie.
- De [MediaDiamant](#) van Netwerk Mediawijsheid is een wegwijzer met tips voor ouders en professionals om kinderen van 0 tot en met 18 jaar mediawijs op te laten groeien. Het [Mediagesprek](#) is een laagdrempelige versie van de MediaDiamant. De website is voor iedereen die in duidelijke taal uitgelegd wil krijgen hoe je kinderen tot en met 18 jaar hulp kunt bieden bij mediagebruik.
- Het Nederlands Jeugdinstituut heeft de [Toolbox Mediaopvoeding](#) ontwikkeld voor ouders en professionals.
- In de [doorgaande lijn mediawijsheid](#) van Cubiss verschenen in totaal zes publicaties, waarin een aanpak in het onderwijs wordt beschreven aan de hand van praktische tips.
- Er wordt gewerkt aan een [nieuw curriculum](#) voor po en vo waar digitale geletterdheid een nieuw leergebied in is.
- Hoe kunnen scholen digitale geletterdheid een vaste plek geven in het onderwijs? Het devies: begin bij de basis en integreer digitale geletterdheid in het taalonderwijs. Kennisnet heeft een [aantal tips](#) om zelf te starten.

- Een goede taalontwikkeling is een belangrijke voorwaarde voor digitale geletterdheid. Deze editie van [Mediawijs in het onderwijs](#) van Cubiss gaat o.a. over taalonderwijs.
- De informatiefolder [Digitale geletterdheid - Samen bereiken we meer](#) helpt bibliotheken bij het gesprek met het onderwijs over het belang van digitale geletterdheid binnen de aanpak de Bibliotheek *op school*.
- De pagina [Digitale Geletterdheid Jeugd](#) op BNetwerk geeft een overzicht van allerlei tools, campagnes en nieuws. Op deze [website](#) vind je allerlei onderzoeksinformatie.

Professionalisering

Werken aan digitale geletterdheid stelt natuurlijk ook nieuwe eisen aan onderwijs- en bibliotheekprofessionals zelf. Op beleids- en uitvoerend niveau. Het is belangrijk om hen toe te rusten met voldoende kennis en vaardigheden rond dit thema.

Voor bibliotheekmedewerkers

- Via Bibliotheek Campus zijn verschillende e-learnings en trainingen te vinden, bijvoorbeeld de e-learnings [Digitale Geletterdheid & de Bibliotheek](#) en [De basis van Mediawijsheid](#), de training [Diploma Veilig Internet](#), de [instructiefilm Leermiddelengids](#), de e-learning [Digistart 4 tot 12 jaar](#) en de [Data Detox Webinar](#).

Voor professionals in het onderwijs

- Met de online workshops [Mediawijsheid](#) en [Informatievaardigheden](#) helpt Kennisnet scholen op weg.
- Wat moet een mediawijze leraar kennen en/of kunnen, en hoe weet je of je mediawijs bent? Doorloop de vijf stappen op [Mediawijsheid.nl](#).

HR-management

Hoe stel je een team samen dat met veel overtuiging, kennis en kunde en plezier werkt aan digitale geletterdheid? Met voldoende aandacht voor de ontwikkeling en duurzame inzetbaarheid van medewerkers borg je kennis en kunde in de organisatie die nu én in de toekomst nodig is om relevant te blijven op dit thema.

- [HR-handboek](#) Talentontwikkeling en kwaliteit van medewerkers BoekStart en de Bibliotheek *op school* po (2018)
- [Beroepsprofielen mediaopvoeding en digitale geletterdheid](#)

Activiteiten

Dagelijks aandacht voor digitale geletterdheid bij leerlingen en organiseren van activiteiten (ook voor ouders) rondom informatievaardigheden en mediawijsheid, waaronder aansluiten bij jaarlijks terugkerende landelijke campagnes.

Digitale geletterdheid is grofweg onder te verdelen in vier vaardigheden: ict-basisvaardigheden, informatievaardigheden, mediawijsheid en computational thinking. Zet verschillende producten, activiteiten en lesmaterialen in om concreet invulling te geven aan één of meerdere vaardigheden op school.

TIP Ieder jaar in november organiseert Netwerk Mediawijsheid [de Week van de Mediawijsheid](#). Bibliotheken organiseren op lokaal niveau verschillende activiteiten voor jeugd en jongeren. In het voorjaar worden de [Media Ukkie Dagen](#) voor het jonge kind georganiseerd.

TIP Als het gaat om lessen op het gebied van digitale geletterdheid, is er nogal wat te kiezen. In het dossier [Lesmateriaal](#) op Mediawijsheid.nl staat een overzicht van doorlopende (leer)lijnen.

● Mediawijsheid

Bewust, kritisch en actief omgaan met media. Lees [de toelichting](#) van SLO over mediawijsheid.

- Gebruik deze [checklist](#) van Netwerk Mediawijsheid voor hulp bij het selecteren van lesmateriaal specifiek over mediawijsheid.
- Speel [MediaMasters](#), een spannende serious game over de kansen en gevaren van (digitale) media, speciaal voor groep 7/8 en de brugklas. Meedoen aan MediaMasters is gratis.
- Op [HoeZoMediawijs.nl](#) kunnen leerlingen zelfstandig aan de slag met sociale media, mediavaardigheden en mediawijsheid. Thuis én in de klas!
- Bekijk het voorbeeldmateriaal van [SLO](#) over mediawijsheid.
- Kijk op [Mediawijsheid.nl](#) voor een overzicht van lesmateriaal.
- Ga aan de slag met [het lesmateriaal](#) mediawijsheid van FutureNL.
- Werk met de [Data Detox Kit jeugd & jongeren](#) aan digitale privacy, veiligheid, gezondheid en desinformatie.

● Informatievaardigheden

Leren hoe je informatie moet zoeken, selecteren, verwerken en gebruiken. Lees [de toelichting](#) van SLO over informatievaardigheden.

- Bekijk de [Leermiddelengids informatievaardigheden](#) van de Koninklijke Bibliotheek met daarin een overzicht van lesaanbod.
- Ga aan de slag met het lespakket [Diploma Veilig Internet](#).
- [SLO](#) biedt voorbeeldlessen aan over informatievaardigheden.
- Kijk op [Mediawijsheid.nl](#) voor lesmateriaal over informatievaardigheden.
- Ga aan de slag met [het lesmateriaal](#) informatievaardigheden van FutureNL.

● Ict-basisvaardigheden

Kennis hebben van standaard software en de werking van computers en netwerken. Lees [de toelichting](#) van SLO over ict-basisvaardigheden.

- [SLO](#) biedt voorbeeldlessen aan rondom ict-basisvaardigheden.
- Ga aan de slag met [het lesmateriaal](#) ict-basisvaardigheden van FutureNL.

● Computational thinking

Praktisch en creatief inzetten van digitale technologie om een probleem in stapjes op te lossen. Lees [de toelichting](#) van SLO over computational thinking

- Bekijk lessen bij [CodeKinderen](#) van Kennisnet.
- [SLO](#) biedt voorbeeldmateriaal aan over computational thinking.
- Leer alles over kunstmatige intelligentie met [Nationale AI-cursus Junior](#).
- Kijk op [Mediawijsheid.nl](#) voor lesmateriaal over computational thinking.
- Ga aan de slag met [het lesmateriaal](#) computational thinking van FutureNL.

TIP Eenvoudig aan de slag met lessen digitale geletterdheid? Schrijf je in voor [Digi-doeners](#), een wekelijkse gratis digi-les FutureNL.

Monitor

Organiseren van kwalitatief en kwantitatief (monitor)onderzoek om inzicht te geven in de opbrengsten van de tactische samenwerking, en om de resultaten te koppelen aan het (voor)lees- en mediaplan.

Wat is de stand van zaken als het gaat om informatievaardigheden en digitale geletterdheid? Waar gaat het al goed en waar valt nog iets te verbeteren? Het monitoren en evalueren van alle inspanningen zorgt ervoor dat resultaten rondom digitale geletterdheid inzichtelijk worden gemaakt en dat activiteiten waar nodig kunnen worden bijgestuurd en aangescherpt.

- Een school die deelneemt aan [de Monitor informatievaardigheden van de Bibliotheek op school](#) wil doelgericht samenwerken met de Bibliotheek om de taalontwikkeling en de informatievaardigheden van de leerlingen te stimuleren.

- Bekijk de Bibliotheekmonitor via bibliotheekinzicht.nl. Dit is hét platform voor onderzoek en gegevensverzameling onder de openbare bibliotheken in Nederland.
- Zet de [Mediawijsheid Meter](#) van Cubiss in om inzicht te krijgen in de stand van zaken rondom digitale geletterdheid binnen de school. Formuleer op basis van de uitkomst samen met de school passende vervolgstappen.
- Breng met [de Quickscans](#) van SLO in beeld hoe er op de school aandacht wordt besteed aan 21e eeuwse vaardigheden.

Leesomgeving & Collectie

Aanbieden van een kwalitatief hoogstaande, op de doelgroep toegesneden en actuele digitale collectie. Gebruik hierbij digitale ondersteunende diensten voor de intermediair (inclusief ouders), zoals een website voor professionals of een ouderwebsite, en voor de kinderen, zoals jeugdbibliotheek.nl.

Digitale diensten

Het aanbieden van een actuele digitale collectie waarbij specifiek aandacht is voor de verbinding tussen geschreven media en digitale media.

- [Jeugdbibliotheek.nl](http://jeugdbibliotheek.nl) is een website van de Koninklijke Bibliotheek. De website is speciaal ontwikkeld voor kinderen van 0-18 jaar. Op jeugdbibliotheek.nl vind je leuke boeken en handige informatie. Voor thuis én op school. Bijvoorbeeld [luisterboeken](#), [e-books](#), informatie over verschillende thema's (waaronder [mediawijsheid](#)) en [voorleesfilmpjes](#).